

Rozdział 6

Ekologia w biznesie na przykładzie systemów zarządzania środowiskiem i ekooznaczeń

Anetta Kuna-Marszałek, Małgorzata Misiak

6.1. Odpowiedzialność ekologiczna przedsiębiorstw

Wzrost zainteresowania problematyką ochrony środowiska stawia przed przedsiębiorstwami nowe wyzwania. Ekologizacja gospodarowania determinuje funkcjonowanie firmy i integrację zadań związanych z ochroną środowiska ze wszystkimi celami, funkcjami i realizowanymi koncepcjami rozwoju. Zdaniem wielu badaczy (np. Malara 2006, s. 276) współczesne przedsiębiorstwa powinny kompleksowo odnosić się do problemów produkcji i konsumpcji w powiązaniu z systemami środowiska oraz stosować instrumenty ekonomiczne, które stymulują efektywne wykorzystanie zasobów i chronią ekosystem przed degradacją.

Można zatem mówić o specyficznym modelu funkcjonowania firmy we współczesnej gospodarce, o tzw. **ekologicznym, społecznym odpowiedzialnym biznesie** (ECSR), który uwzględnia czynnik prośrodowiskowy na wszystkich poziomach firmy, bierze pod uwagę potrzeby jej interesariuszy „przy realizacji głównych wartości organizacji dzięki ich świadomości wewnątrz przedsiębiorstwa” (Chodyński i in. 2007, s. 188). Dokonując próby przedstawienia podstaw metodologicznych koncepcji ECSR, można wyznaczyć jej główne założenia, m.in. (Chodyński i in. 2007, s. 188–189):

- stanowi ona źródło kreowania innowacji ekologicznej na potrzeby długotrwałego rozwoju i wzrostu firmy,
- jest gwarantem skutecznego raportowania standardów postępowania dla interesariuszy w odniesieniu do wewnętrznego funkcjonowania

firmy (prawa człowieka i przyrody, pracy i technologii, środowiska pracy i środowiska przyrodniczego itd.),

- stanowi źródło obniżenia ryzyka biznesowego przedsiębiorstwa.

Niektórzy autorzy podnoszą rolę czynnika ekologicznego do wymiaru strategicznego w działalności firmy oraz uwypuklają go w budowaniu jej wartości (Seroka-Stolka 2012). Z wdrażaniem modelu ECSR wiąże się także pojęcie „**zielonej korporacji**”, podkreślające wagę odpowiedzialności ekologicznej w działalności rynkowej. Według wielu ekonomistów (Bansal, Roth 2000; Tran 2009) determinantami powstawania i rozwoju tego typu firm są m.in. zwiększenie przewagi konkurencyjnej przez wdrażanie ekoinnowacji czy realizacja zasad zielonego zarządzania. To prowadzi do zwiększenia efektywności wykorzystania zasobów, szybszego zwrotu z inwestycji, poszerzania rynków zbytu, różnicowania produktów czy poprawy wizerunku korporacji.

Stosowanie koncepcji ECSR i proklamowanie działań prośrodowiskowych stają się szczególnie istotne przede wszystkim dla konsumentów z krajów rozwiniętych, im bardziej zamożne bowiem społeczeństwo, tym wyraźniej widać zmiany systemu wartości i wzrost świadomości społecznej, kulturowej, a zwłaszcza ekologicznej. W rezultacie w zarządzaniu przedsiębiorstwem, poza celami produkcyjnymi, finansowymi czy marketingowymi, coraz częściej uwzględnia się również aspekty ochrony środowiska przyrodniczego, które zintegrowane z wszystkimi funkcjami i zadaniami w firmie istotnie wpływają na wyniki prowadzonej działalności i perspektywy rozwojowe (Kuna-Marszałek, Marszałek 2011). Przedsiębiorstwa odpowiedzialne ekologicznie mogą liczyć na uzyskanie wymiernych korzyści z przyjętej strategii, choć uwzględnienie uwarunkowań środowiskowych w działalności biznesowej nie jest ani proste, ani tanie. Wymaga stosowania odpowiednich narzędzi i rozwiązań prawnych, np. wdrażania w firmie systemów zarządzania środowiskowego (SZŚ) czy wyróżniania produktów ekoznakami. Towar spełniający określone standardy czy oznakowany i zaoferowany konsumentowi z odpowiednią informacją o właściwościach prośrodowiskowych może wyróżnić producenta spośród innych dostawców. Są to zatem ważne instrumenty komunikowania się przedsiębiorstwa z odbiorcami i są ewidentnie strategią w rynkowej walce o klienta.

6.2. Systemy zarządzania środowiskiem

6.2.1. Definicja i filozofia działania

SZŚ jest częścią ogólnego systemu zarządzania przedsiębiorstwem, który umożliwia nadzorowanie i ocenę wpływu jego działalności na środowisko oraz działań mających na celu minimalizację negatywnego oddziaływania przedsiębiorstwa na otoczenie naturalne (Maruszak-Flejszman 2007). Pojęcie to obejmuje całość problematyki dotyczącej wpływu wywieranego przez daną organizację na środowisko, a mających znaczenie dla jej strategii i konkurencyjności na rynku.

Filozofia **zarządzania środowiskowego** została po raz pierwszy sformułowana w połowie lat 80. XX w. w „Kodeksie postępowania w zakresie zarządzania środowiskowego” Niemieckiego Stowarzyszenia na Rzecz Zarządzania Środowiskiem. Opracowanie i przyjęcie tego kodeksu przez stowarzyszenie przemysłowców było pierwszą inicjatywą tego rodzaju na świecie. Natomiast koncepcja systemowego podejścia do problemu ochrony środowiska w działalności przedsiębiorstw znalazła swój wyraz w dokumencie uchwalonym w 1991 r. z inicjatywy Międzynarodowej Izby Handlowej zatytułowanym „Karta Biznesu dla Zrównoważonego Rozwoju”. Dokument ten zawiera 16 zasad dotyczących rozwoju przemysłu przy pełnym poszanowaniu zasad ochrony środowiska przyrodniczego i jego pojemności ekologicznej (Lisowska-Mieszkowska 2007, s. 7).

Systemy zarządzania środowiskowego dzieli się na nieformalne (niecertyfikowane), oparte na własnej lub zewnętrznej koncepcji (np. Program Czystszej Produkcji czy *Responsible Care*¹) oraz formalne. Geneza sformalizowanych SZŚ sięga lat 90. XX w., kiedy to w Wielkiej Brytanii opracowano pierwszy na świecie standard dotyczący systemu zarządzania środowiskowego, normę BS 7750. Struktura tej normy została oparta na międzynarodowej normie ISO 9000 dotyczącej zarządzania jakością.

¹ Program Czystszej Produkcji polega na takim zarządzaniu produkcją, które zapobiega powstawaniu odpadów oraz ogranicza marnotrawstwo zasobów pracy, materiałów wsadowych i energii. Oznaczenie wyrobu znakiem CP – znanym na całym świecie – jest potwierdzeniem, że producent zapewnia wyrób przyjazny dla środowiska w produkcji, eksploatacji i końcowej utylizacji. Natomiast ideą Programu *Responsible Care* jest dobrowolne zadeklarowanie się przedsiębiorców, że warunki, w jakich realizują procesy wytwórcze, będą ciągle udoskonalane, tak aby systematycznie ograniczało się negatywne oddziaływanie firmy na wszystkie elementy środowiska przyrodniczego.

Prawie w tym samym czasie Komisja Europejska rozpoczęła prace nad przygotowaniem rozporządzenia dopuszczającego dobrowolny udział przedsiębiorstw sektora przemysłowego Wspólnoty w systemie ekozarządzania i audytu. Była to regulacja analogiczna do normy BS 7750, ale przeznaczona dla wszystkich krajów Unii Europejskiej. Rozporządzenie to weszło w życie w 1995 r., a rok później aktualizacja brytyjskiej normy została opublikowana przez Międzynarodową Organizację Normalizacji ISO jako międzynarodowa norma ISO 14001².

Tak więc dzisiaj mamy dwa najważniejsze formalne standardy w dziedzinie ekozarządzania: **system EMAS i normę ISO 14001**. Ich podstawą jest cykl Deminga nazwany też cyklem PDCA³ (*Plan-Do-Check-Act*): planuj – wykonaj – sprawdzaj – działaj. Cykl ten zapewnia ciągłe doskonalenie efektów osiąganych przez organizację w obszarze jej relacji ze środowiskiem:

- planowanie, tj. określanie czynności, których wykonanie jest niezbędne, aby otrzymać efekt najwyższej jakości,
- wykonanie zaplanowanych czynności zgodnie z wszystkimi punktami planu,
- zbadanie wyników wykonanych działań, czyli sprawdzenie, czy plan był skuteczny, w celu stwierdzenia, co można byłoby zrobić lepiej,
- włączenie pomysłów ulepszających do nowego planu.

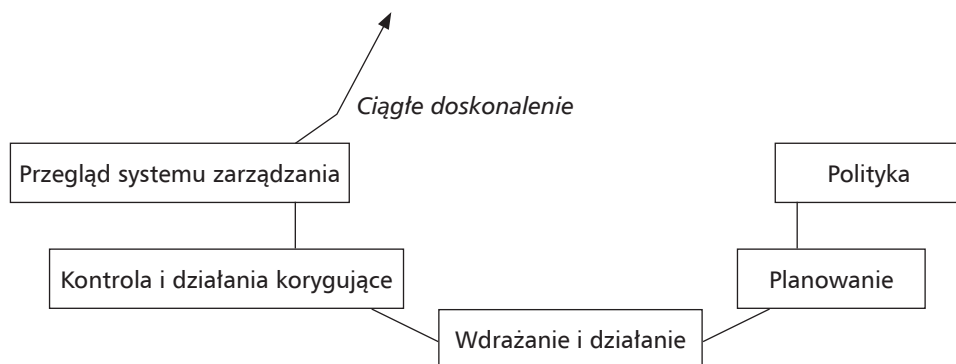
Realizując powyższe etapy, można uzyskać efekt spirali, w której każde kolejne działanie jest lepsze od poprzedniego, co prowadzi do ciągłej poprawy wyników (por. rys. 6.1).

Oba systemy dotyczą wymogów, jakie firma powinna spełniać, by posiadać sprawnie funkcjonujący i wiarygodny SZŚ. Identyczny jest też cel, który przyświecał tym dwóm standardom: chodziło o ograniczenie negatywnego wpływu działalności przedsiębiorstw na środowisko. EMAS jest bardziej rozbudowany w porównaniu z normą ISO 14001, choć jej zapowiadana reforma zbliży oba systemy (Dziennik „Gazeta Prawna” 2015). Wśród dodatkowych wymagań EMAS wymienić można obowiązek bezwzględnego spełniania wszystkich wymagań prawnych w odniesieniu do środowiska, zobowiązanie do stałego doskonalenia efektów działalności środowiskowej,

² Aktualna norma wydana została w 2004 r. Polska wersja, wydana przez Polski Komitet Normalizacyjny, pochodzi z 2005 r. i ma oznaczenie PN-EN ISO 14001:2005.

³ To cykl ilustrujący podstawową zasadę ciągłego ulepszania, doskonalenia. Jego autorem jest W. Deming, amerykański statystyk pracujący w Japonii.

nacisk na zaangażowanie pracowników i komunikację zewnętrzną, obowiązek przeprowadzenia przeglądu środowiskowego i audytów wewnętrznych, wprowadzenie logo i rejestru podmiotów posiadających wdrożony system, a także możliwość odstępstw dla małych organizacji⁴.

Rysunek 6.1. Cykl Deminga w SZŚ

Źródło: opracowanie własne na podstawie normy PN-EN ISO 14001:2005.

Wynika z tego, że przedsiębiorstwa mogą wybrać jeden z opisanych standardów. Za normą ISO 14001 przemawia popularność systemów zarządzania jakością według norm ISO 9000. Istnieje także możliwość połączenia SZŚ z posiadanym systemem zarządzania jakością, tym bardziej że oba zawierają wiele podobnych składników, np. udokumentowane procedury, kwestie dotyczące organizacji i personelu, realizację kontroli, prowadzenie zapisów, działania korygujące, audyty, przegląd wykonywany przez kierownictwo (Sałek-Imińska 2004, s. 377). Ponadto certyfikaty ISO są rozpoznawalną w skali międzynarodowej wizytówką firmy. Atuty EMAS to unijny zasięg, rejestr przedsiębiorstw dający szansę na łatwiejsze budowanie relacji handlowych w kraju i za granicą dzięki znalezieniu się w ogólnodostępnej wspólnotowej bazie danych, i logo stanowiące dla firmy atrakcyjne narzędzie komunikacyjne i marketingowe.

6.2.2. Korzyści i koszty wdrażania

Sprawnie działający system zarządzania środowiskowego pozwala organizacji na uzyskanie wymiernych korzyści, znajdujących odzwierciedlenie nie tylko w sferze ekonomicznej i finansowej. Według Ejdys (2007,

⁴ System EMAS easy.

s. 294) korzyści związane z funkcjonowaniem SZŚ można podzielić na wewnętrzne i zewnętrzne (generowane w otoczeniu firmy).

Do pierwszej kategorii należą:

- obniżenie kosztów działalności przez ograniczenie zużycia surowców, wody i energii,
- minimalizacja kosztów przez redukcję opłat ponoszonych za gospodarcze korzystanie ze środowiska (dzięki ograniczeniu ilości odpadów, ścieków, emisji gazów oraz zwiększenie ilości odpadów poddawanych recyklingowi) czy zmniejszenie ryzyka nałożenia kar z uwagi na niedopełnienie obowiązków wynikających z prawa środowiskowego,
- ograniczenie możliwości wystąpienia ewentualnych awarii i wypadków, a także zminimalizowanie ich potencjalnych skutków dzięki przygotowanym wcześniej procedurom postępowania w sytuacjach awaryjnych,
- obniżenie kosztów ubezpieczeń przedsiębiorstw, których działalność może prowadzić do poważnych awarii,
- możliwość uzyskania dogodnych kredytów bankowych na inwestycje proekologiczne,
- wzrost konkurencyjności firmy na rynkach przywiązujących wagę do proekologicznego podejścia do działalności biznesowej,
- możliwość ubiegania się o zlecenia firm wymagających od podwykonawców wysokich standardów środowiskowych lub zamówienia publiczne, w których kryterium jest posiadanie wdrożonego systemu zarządzania środowiskowego.

Do wewnętrznych korzyści pozaekonomicznych zaliczyć można:

- poprawę jakości oraz bezpieczeństwa pracy poprzez wzrost świadomości pracowników i ich zaangażowanie w działalność organizacji,
- sprawniejsze zarządzanie przedsiębiorstwem (precyzyjnie określone cele, zadania, procedury ich realizacji, odpowiedzialność na każdym stanowisku pracy, kontrola działania),
- działanie zgodne z obowiązującymi wymaganiami prawnymi,
- szybsze i sprawniejsze uzyskiwanie pozwoleń czy decyzji w sprawie działalności przedsiębiorstwa,
- wzrost samokontroli i odpowiedzialności oraz świadomości ekologicznej pracowników (chętniej będą się identyfikować ze znanym ze swojej troski o środowisko przedsiębiorcą).

Wdrożenie SZŚ generuje szereg korzyści ujawniających się w otoczeniu przedsiębiorstwa. Są to (Marcinkowski 2010):

- poprawa wizerunku firmy oraz zwiększenie jej wiarygodności w oczach interesariuszy, np. inwestorów, kontrahentów, organów administracji publicznej, dzięki możliwości wykazania, że organizacja prowadzi swą działalność w zgodzie z obowiązującymi przepisami prawa,
- szansa na łatwiejsze budowanie relacji handlowych,
- lepsze relacje z klientami, lokalną społecznością, organami administracji publicznej poprzez nawiązanie otwartego dialogu z zainteresowanymi stronami.

Wdrożenie SZŚ oznacza konieczność poniesienia przez firmę konkretnych kosztów. Dotyczą one zarówno przedsiębiorstw, które zdecydowały się samodzielnie wprowadzać system, jak i tych, które skorzystały z pomocy firm konsultingowych. Koszty te dotyczą: przeznaczenia określonych zasobów do zadań związanych z wdrażaniem systemu lub zatrudnienia osób mających odpowiednie kwalifikacje, współpracy z konsultantami zewnętrznymi i wreszcie dostosowania działalności do wymogów prawa środowiskowego, jeśli organizacja do tej pory ich nie spełniała. Koszty te mogą być bardzo różne w zależności od wielkości i specyfiki przedsiębiorstwa. Wdrożony SZŚ także pociąga za sobą nakłady na określone koszty, związane z proekologiczną modernizacją firmy, jak i funkcjonowaniem systemu ek zarządzania. Powinny być one brane pod uwagę przez przedsiębiorstwo przy rachunku ekonomicznym działań proekologicznych (Lisowska-Mieszkowska 2007, s. 14).

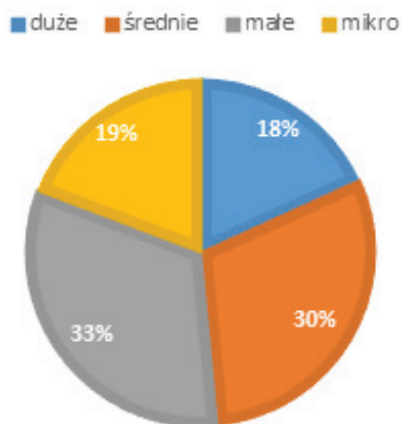
6.2.3. Systemy zarządzania środowiskiem w praktyce

Z danych Komisji Europejskiej wynika, że na terenie UE w systemie EMAS zarejestrowanych jest 9794 obiektów⁵ i 2928 organizacji. Dane dla Polski wynoszą odpowiednio 129 i 46 podmiotów⁶. W przemyśle najczęściej rejestracji odnotowano w sektorze gospodarki odpadami, wytwarzania i zaopatrywania w energię elektryczną i gaz, produkcji chemikaliów

⁵ „Obiekt” oznacza geograficznie wydzielony obszar podlegający kontroli zarządczej organizacji, obejmującej działania, produkty i usługi, w tym całą infrastrukturę, wyposażenie i materiały; obiekt jest najmniejszą jednostką, która jest uwzględniana do celów rejestracji (art. 2 rozporządzenia EMAS).

⁶ Dane dostępne na stronie www.ec.europa.eu/environment/emas/register/reports/reports.do (dostęp: 14.09.2015).

i wyrobów chemicznych, a także w produkcji żywności. W usługach najczęściej organizacje posiadających SZŚ według standardu EMAS występuje w administracji publicznej, zakwaterowaniu i edukacji. Interesująco przedstawia się struktura rejestracji w systemie EMAS według wielkości przedsiębiorstw (por. rys. 6.2). Zainteresowanie EMAS przejawiają mniej więcej w równym stopniu duże i średnie, jak i małe oraz mikroprzedsiębiorstwa.

Rysunek 6.2. Rejestracje EMAS według wielkości przedsiębiorstwa

Źródło: www.ec.europa.eu/environment/emas/register/reports/reports.do (dostęp: 14.09.2015).

Co ciekawe, w UE zdecydowanie bardziej powszechne są SZŚ według normy ISO 14001. Według danych Eco-Innovation Observatory w 2012 r. posiadało je ponad 105 tys. podmiotów⁷. W Polsce przyznano je blisko 1800 przedsiębiorstwom. Ze statystyk ISO wynika, że w 2013 r. certyfikaty ISO posiadało 301 tys. podmiotów⁸, najczęściej w Chinach, we Włoszech i w Japonii.

W Polsce większość firm wdrażających SZŚ to przedsiębiorstwa produkcyjne⁹, co wynika ze skali zagrożeń dla środowiska związanych z działalnością przemysłową. Większość z nich to podmioty relatywnie duże, tj. zatrudniające powyżej 250 pracowników. Prawie wszystkie firmy wdrażające sformalizowane systemy ek zarządzania zauważają ich przełożenie

⁷ www.database.eco-innovation.eu/indicators/view/99/1 (dostęp: 14.09.2015).

⁸ Dane pochodzą z ISO Survey of Management System Standard Certifications (www.iso.org/iso/iso_survey_executive-summary.pdf, dostęp: 14.09.2015).

⁹ Poniższy fragment opracowano na podstawie Matuszak-Flejszman (2009).

na zmniejszenie negatywnych skutków ich działalności dla środowiska poprzez zmniejszenie ilości odpadów, emisji szkodliwych substancji do atmosfery czy zapotrzebowania na surowce naturalne. Większość firm dostrzega pozytywny wpływ SZŚ na ich pozycję na rynku, konkurencyjność i redukcję kosztów w związku ze zmniejszonym zużyciem surowców. Wydaje się, że na polskim rynku brak jest jeszcze przełożenia systemu EMAS czy norm ISO na warunki ubezpieczenia lub dostępu do źródeł finansowania. W każdym razie polscy przedsiębiorcy nie widzą takiego związku.

6.3. Ekoznakowanie

6.3.1. Co to jest ekoznakowanie

W polskiej literaturze przedmiotu istnieje wiele odpowiedników angielskich pojęć *ecolabels* i *eco-labelling*. Zamiennie używa się określeń: ekooznaczenia, oznaczenia ekologiczne, ekoznaki, etykiety ekologiczne, deklaracje środowiskowe oraz (na określenie systemu) ekoznakowanie, etykietowanie ekologiczne, ekoetykietowanie, etykietowanie środowiskowe, znakowanie środowiskowe, certyfikacja ekologiczna. Dotyczą one tego samego zjawiska, czyli procesu przyznawania ekologicznego znaku dla konkretnych towarów lub usług, który polega na analizie produktu pod względem uciążliwości dla środowiska i kończy się otrzymaniem certyfikatu uprawniającego do używania etykiety ekologicznej. **Ekoznakowanie** oznacza, że wyrób taki oddziałuje w mniejszym stopniu negatywnie na zdrowie człowieka i środowisko przyrodnicze niż alternatywne produkty o takim samym przeznaczeniu (Leśniak 2009, s. 105). Ekoetykiety można znaleźć m.in. na opakowaniach artykułów spożywczych, środków czystości i kosmetyków, przy czym kolory znaków mogą być różne, a napisy w różnych językach.

Potwierdzenie spełnienia przez producenta odpowiednich wymagań ekologicznych pozwala mu na posługiwanie się charakterystycznym znakiem, mającym określoną wartość marketingową i przyczyniającym się do zwiększenia sprzedaży danego produktu. Etykiety i deklaracje środowiskowe są jednym z narzędzi zarządzania środowiskowego, dostarczają informacji o wyrobie lub usłudze w kategoriach ich ogólnego charakteru środowiskowego lub pewnej liczby aspektów. Mają za zadanie efektywnie wpływać na decyzje zakupu określonego produktu (*Etykiety i deklaracje środowiskowe – zasady ogólne* 2003, s. 5).

Znaki ekologiczne mogą mieć charakter pozytywny – są wówczas przyznawane wyrobom przyjaznym środowisku, negatywny – ostrzegają

konsumenta o zagrożeniach dla środowiska związanych z użytkowaniem produktu oraz neutralny – ich celem jest informowanie o problematyce ekologicznej (Adamczyk 2004, s. 174–175). Niezależnie od tego, jakie ekooznaczenia odnajdujemy na wyrobach, wszystkie przyczyniają się do lepszego postrzegania produktu przez konsumenta oraz w odpowiedni sposób kształtują wizerunek firmy. Do tego jednak niezbędne są wysoka świadomość ekologiczna konsumentów oraz umiejętność odczytywania oznaczeń, ich kojarzenia oraz interpretowania.

Proces umieszczania specjalnego oznaczenia (logo) nazywany jest etykietowaniem. Według definicji ISO etykietowanie środowiskowe to stwierdzenie, które określa aspekty środowiskowe wyrobu lub usługi – mogą one przybierać postać oświadczenia, symbolu lub znaku graficznego na wyrobie, naklejce lub opakowaniu, w piśmiennictwie dotyczącym wyrobu, w biuletynie technicznym, reklamie, telemarketingu, jak również w mediach cyfrowych lub elektronicznych takich jak Internet (*Etykiety i deklaracje środowiskowe. Własne stwierdzenia środowiskowe* 2002, s. 7). Jego celem jest wspieranie podaży i popytu na takie produkty, które powodują mniejsze obciążenie dla środowiska. Dostarczając konsumentowi sprawdzalną, dokładną i niewprowadzającą w błąd informację o aspektach prośrodowiskowych nabywanych przez niego dóbr, tym samym poprzez działania rynkowe stymuluje się ciągłą poprawę stanu środowiska przyrodniczego.

Ocenie środowiskowej i ekoetykietowaniu mogą być poddane wszystkie towary dostępne na rynku, a zwłaszcza te, które z jednej strony wykazują istotną dla niego uciążliwość, a z drugiej szerokie, realne możliwości poprawienia tego stanu rzeczy. W ciągu ostatnich 30 lat pojawiło się wiele inicjatyw mających na celu oznaczanie wyrobów i usług, które spełniają wyższe od przeciętnych standardy w odniesieniu do ochrony środowiska. W celu ujednolicenia podejścia do ekooznaczania produktów ISO wydała grupę norm dotyczących tych zagadnień (ISO 14020, ISO 14021, ISO 14024, ISO 14025, ISO 14040, ISO 14044).

6.3.2. Rodzaje ekooznaczeń

Według ISO można wyróżnić 3 typy ekooznaczeń wskazujących na określone walory środowiskowe produktów:

- **typ I** – znaki potwierdzające zgodność z kryteriami środowiskowymi, przyznawane przez niezależne jednostki po dokonaniu badań pod kątem spełniania wielu szczegółowych kryteriów,

- **typ II** – informacje dołączane do produktów przez przedsiębiorców (wytwórców, importerów, dystrybutorów, sprzedawców lub kogokolwiek innego, kto chciałby odnieść korzyść z takiego stwierdzenia) na podstawie ich własnych standardów ekologicznych, które dotyczą wybranych cech wyrobów, np. możliwości biodegradacji czy recyklingu,
- **typ III** – deklaracje środowiskowe zatwierdzone przez niezależne jednostki. Nie ocenia się w nich ekologiczności produktu, ale przedstawia informacje ilościowe (np. o emisji CO₂ czy NO_x), które mogą być wykorzystane przez konsumenta i motywować go do zakupu bardziej ekologicznego wyrobu. Deklaracje środowiskowe mogą wpływać na doskonalenie konstrukcji towaru zarówno pod względem technicznym, jak i jego eksploatacji ekonomicznej oraz modyfikacji technologii wytwarzania.

W praktyce najczęściej stosowanym oznaczeniem są ekoetykiety świadczące o specyfice wyrobu, które są umieszczane na produktach lub ich opakowaniach. Poza tym istnieją również znaki związane z konkretną branżą, znaki efektywności energetycznej czy symbole widoczne na opakowaniach i wskazujące na ich cechy, a nie dotyczące walorów produktu.

Tabela 6.1. Charakterystyka rodzajów ekoznakowania

Rodzaje ekooznaczeń	Charakterystyka
Etykiety i deklaracje środowiskowe I typu	– przyznawane przez niezależną stronę po spełnieniu kryteriów środowiskowych, opartych na uproszczonym badaniu cyklu życia – mogą mieć charakter krajowy, regionalny czy międzynarodowy
Etykiety i deklaracje środowiskowe II typu	– wprowadzane przez samego wytwórcę, są to tzw. własne stwierdzenia środowiskowe, które mogą dotyczyć: • procesu wytwarzania i dystrybucji (np. zawartości materiału z odzysku, odzyskanej energii) • użytkowania produktu (np. zmniejszonego zużycia energii czy wody, produktu o przedłużonym życiu) • zagospodarowania zużytego produktu (np. nadający się do ponownego użycia czy przetworzenia, kompostowalny, degradowalny)

Tabela 6.1. (cd.)

Rodzaje ekooznaczeń	Charakterystyka
Etykiety i deklaracje środowiskowe III typu	– przyznawane przez niezależną stronę – oparte na niezależnej weryfikacji danych oceny cyklu życia produktu, analizie danych odnoszących się do wejść i wyjść cyklu życia (LCI – <i>Life-Cycle Inventory</i>) lub na modułach informatycznych zgodnie z przyjętym normami oraz jeśli to istotne – na dodatkowych informacjach środowiskowych – opracowane z użyciem wcześniej określonych parametrów – administrowane przez operatora programu, którym mogą być przedsiębiorstwa, grupy przedsiębiorstw, branże przemysłowe lub stowarzyszenia handlowe, władze publiczne, agencje oraz niezależne instytucje naukowe lub inne organizacje

Źródło: opracowanie własne na podstawie *Etykiety i deklaracje środowiskowe. Etykietowanie środowiskowe I typu. Zasady i procedury*, PN-EN ISO14024:2002; *Etykiety i deklaracje środowiskowe. Własne stwierdzenia środowiskowe (Etykietowanie środowiskowe II typu)*, PN-EN ISO 14021:2002; *Etykiety i deklaracje środowiskowe. Deklaracje środowiskowe III typu. Zasady i procedury*, PN-EN 14025:2009.

Aby ekoznak mógł zostać przyznany konkretnemu produktowi, musi on spełniać określone warunki, które są ustalane dla grup dóbr o takim samym przeznaczeniu, konkurujących ze sobą na rynku. Szczególnie jest to istotne w przypadku znaków I i III typu, w tych ostatnich dodatkowo analizuje się cały cykl życia produktu (LCA – *Life Cycle Analysis*, zwany także ekobilansem). Taką metodę można określić jako badania procesu wytwarzania i produktu „od kołyski do grobu” (*a cradle-to-grave process*). Każdy ze stadiów cyklu życia produktu analizowany jest pod kątem surowcochłonności, wodochłonności, energochłonności, powstawania odpadów i ich recykulacji czy „przyjazności” dla użytkownika. Szczególnymi warunkami, które mogą być również brane pod uwagę, są np. emisja hałasu, zajęcie przestrzeni, łatwość obsługi i skład samego produktu, kompletność instrukcji obsługi. Są one oceniane przez ekspertów, którzy wskazują, kiedy mogą pojawić się różne zagrożenia ekologiczne. Ważne, żeby eksperci reprezentowali wszystkie zainteresowane strony, np. producentów, handlowców, ekologów, naukowców, władze, organizacje ekologiczne czy konsumenckie, środki masowego przekazu, ekspertów od reklamy. Ekooznaczenia uwzględniają możliwość wyeliminowania negatywnego oddziaływania procesu produkcji i samych towarów na

środowisko przyrodnicze oraz przewidują wpływ ulepszonych wyrobów na rynek (Shawn 2009).

6.3.3. Korzyści z ekoznakowania

W ostatnich latach wzrosła świadomość ekologiczna konsumentów. Coraz częściej czynnikiem decydującym o zakupie produktu jest nie tylko jego jakość, ale także sposób jego wytwarzania. Z tego powodu różne ekooznaczenia oprócz swojej funkcji ekologicznej oraz informacyjnej spełniają również funkcję stymulacyjną i marketingową. Mogą przyczyniać się do sukcesu firm, które zdecydowały się na wprowadzanie prośrodowiskowych znaków na swoich produktach.

Ekoznak to nowoczesny sposób promocji produktu oraz firmy w zgodzie ze zrównoważonym rozwojem. W dobie szczególnej „mody” na promowanie zdrowego i nieszkodliwego dla środowiska przyrodniczego stylu życia nabywców przyciągają wszelkie proekologiczne działania. Z tego powodu największą korzyścią ekonomiczną dla przedsiębiorcy jest zwiększanie sprzedaży produktów i możliwość czerpania zysków ze skali wytwarzania. Może tym samym zagospodarować niszę na rynku, wzmocnić wizerunek firmy, swoją pozycję i siłę marki produktu, kojarzonej z poszanowaniem zasad ochrony środowiska (*Introduction to ecobelling* 2004, s. 5).

Korzyści ekonomiczne, które odniesie przedsiębiorca decydujący się na oznaczanie produktów ekoetykietami I i III typu (a tym samym zobowiązany do spełnienia określonych przyjaznych dla środowiska kryteriów), mogą być również związane z możliwością odzyskania surowców wtórnych, z zagospodarowaniem odpadów lub ze zwiększeniem efektywności wykorzystywanej infrastruktury. Z tego powodu kolejnymi zaletami przystąpienia do procesu certyfikacji ekologicznej mogą być oszczędności wynikające z redukcji zużycia energii, surowców i materiałów stosowanych w procesach produkcyjnych czy projektowanie wyrobów i usług w sposób pozwalający ograniczyć zużycie zasobów naturalnych, bez pogorszenia jakości finalnych wyrobów. Przedsiębiorca może również wiele zyskać na mniejszych opłatach za gospodarcze korzystanie ze środowiska przyrodniczego czy ograniczyć występowanie incydentów, których następstwem są np. obciążenia z tytułu likwidacji zanieczyszczeń i konieczność wypłacania odszkodowań społecznym.

Jako że rządy wielu krajów promują działania ekologiczne, przystąpienie do systemu ekooznaczenia daje przedsiębiorcy możliwość uzyskania

dogodnych kredytów bankowych na inwestycje prośrodowiskowe bądź też ułatwia dostęp do funduszy ekologicznych. Systemowe podejście do problemu minimalizacji potencjalnych zagrożeń stawia takie podmioty gospodarcze w lepszej sytuacji niż konkurentów nierespektujących zasad ochrony środowiska przyrodniczego.

Ponadto wprowadzanie ekoznaku może pomóc firmie w pozyskaniu zaufania klientów. Pozwala ich przekonać, że przedsiębiorstwo:

- kładzie główny nacisk na zapobieganie występowaniu negatywnych skutków procesu produkcji czy eksploatacji wyrobu, a nie na działania korygujące,
- zachowuje zgodność wszelkich procesów ze stosownymi przepisami,
- ciągle doskonalą się we wszystkich dziedzinach działalności firmy.

W ten sposób ekoetykieta jest aktualnym wyznacznikiem doskonałości, a producenci muszą dbać o to, aby wyroby lokowały ich stale wśród liderów ekologicznych na rynku. Realizowana jest zatem zasada permanentnego doskonalenia się, oznaczająca wzrost samokontroli i odpowiedzialności. Wśród przykładów korzyści nieekonomicznych, które mogą również stać się udziałem przedsiębiorstw wprowadzających ekologiczne oznaczenia, możemy wskazać polepszenie wiarygodności konkurencyjnej na rynkach wewnętrznych oraz możliwość wyprzedzania rywali poprzez świadomą i nowoczesną strategię rozwoju. Takie organizacje są także traktowane jako wiarygodni partnerzy biznesowi. Ponadto podnosząc jakość swoich produktów oraz wprowadzając nowe technologie, firmom z ekoznakami łatwiej zaistnieć na zagranicznych rynkach ze względu na wyższą jakość swoich produktów.

Istnieje zatem wiele korzyści dla przedsiębiorstwa, które decyduje się podjąć trud umieszczenia na produkcie ekooznaczenia. Efekt ekonomiczny z pewnością odczuwalny jest najszybciej, a inne mogą pojawić się w perspektywie długookresowej (np. poprawa wizerunku, wzrost zaufania klientów).

Ze względu na wielość ekocertyfikatów konsumentom coraz trudniej jest jednoznacznie interpretować ich znaczenie oraz znać kryteria, jakie spełniają oznakowane nimi wyroby. Informacje udostępniane na ekodeklaracjach są łatwo (typ I i II) lub relatywnie łatwo (typ III) dostępne i są szczególnie użyteczne, gdy potwierdzają je zewnętrzni eksperci. Jednak nie zawsze konsumenci mają tego świadomość, a producenci, korzystając z mody na produkty ekologiczne, umieszczają na opakowaniach

znaki imitujące oficjalnie uznawane ekooznaczenia. Wynikiem takiego postępowania jest rosnąca popularność „falszywych” ekooznaków, a na wielu produktach pojawiają się symbole kwiatków czy drzew, z których wykorzystaniem nie wiąże się konieczność wprowadzania do produkcji czy eksploatacji wyrobu przyjaznych dla środowiska rozwiązań.

Nadużywanie lub fałszowanie eko-oznaczeń – przykład Polski

Warto pamiętać, że przedsiębiorcy nie wolno nadużywać stosowania ekooznaków. Na przykład w Unii Europejskiej nieuprawnione stosowanie oznaczeń, używanie symboli lub logo, które prowadzą do mylenia ich z oznakowaniem ekologicznym UE lub stosowanie nieprawdziwych lub wprowadzających w błąd reklam związanych z eko-oznakowaniem grozi nałożeniem sankcji. Sankcje prawne stosowane w przypadku fałszowania lub nadużywania oznakowań określone są w krajowych przepisach prawnych.

Istniejące w Polsce przepisy prawa konsumenckiego i prawa konkurencji oraz przepisy w dziedzinie reklamy zapewniają skuteczną ochronę osób poszkodowanych, tj. konsumentów, przedsiębiorców, odbiorców reklamy, przed nieuprawnionym stosowaniem ekooznakowań, oznakowaniami wprowadzającymi w błąd, nieetycznymi reklamami oraz ustalają zakres odpowiedzialności cywilnoprawnej oraz karnej za naruszenia prawa w tym zakresie. W kwestii tego rodzaju naruszeń zastosowanie ma kilka ustaw, m.in.:

1. Ustawa z 16 kwietnia 1993 r. o zwalczaniu nieuczciwej konkurencji (Dz.U. z 2003 r. Nr 153, poz. 1503 ze zm.) umożliwiającą przedsiębiorcy, którego interes został zagrożony lub naruszony, dochodzić przed sądem od przedsiębiorcy (konkurenta rynkowego) zakazu stosowania praktyk wprowadzających w błąd, nazwanych czynami nieuczciwej konkurencji.
2. Ustawa z 23 sierpnia 2007 r. o przeciwdziałaniu nieuczciwym praktykom rynkowym (Dz.U. z 2007 r. Nr 171, poz. 1206 ze zm.) umożliwiającą konsumentowi, którego interes został zagrożony lub naruszony, dochodzić przed sądem, od przedsiębiorcy stosującego wobec konsumenta praktykę wprowadzającą w błąd, zakazu stosowania tej nieuczciwej praktyki rynkowej, w tym także posługiwania się certyfikatem, znakiem jakości lub równorzędnym oznaczeniem, nie mając do tego uprawnienia.

Na nieuczciwego przedsiębiorcę może być nałożona kara pieniężna. Poza tym w kwestii nieuczciwych, wprowadzających w błąd reklam związanych z eko-oznakowaniami, do zwalczania nieuczciwych przedsiębiorców może mieć zastosowanie, stworzone w Polsce narzędzie samoregulacji – opracowany przez przedsiębiorców, zrzeszonych w Związku Stowarzyszeń Reklamy, Kodeks Etyki Reklamy. Związek Stowarzyszeń Reklamy jest członkiem EASA Alliance (*European Advertising Standards Alliance*). Kodeks Etyki Reklamy zawiera zbiór zasad nakładających na podmioty nim objęte dodatkowe ograniczenia, niezależnie

od obowiązujących przepisów prawa. Rozdział V Kodeksu dotyczy reklamy zawierającej informacje ekologiczne, natomiast art. 38, ust. 4 Kodeksu zawiera postanowienia odnośnie do używania w reklamie oznaczeń i symboli dotyczących środowiska przyrodniczego. Na łamiących Kodeks nakładane są sankcje ustalane uchwałami Zespołu Orzekającego Komisji Etyki Reklamy (www.mos.gov.pl, 2015).

Źródło: Ustawa z 16 kwietnia 1993 r. o zwalczaniu nieuczciwej konkurencji; Ustawa z 23 sierpnia 2007 r. o przeciwdziałaniu nieuczciwym praktykom rynkowym; www.mos.gov.pl.

6.3.4. Programy etykietowania środowiskowego w praktyce

Pierwszy system ekoznakowania (*Blue Angel*) wprowadzono w latach 70. XX w. w Niemczech. Kolejne ekooznaczenia pojawiły się w Kanadzie (*Environmental Choice Label Scheme*), krajach skupionych w Radzie Nordyckiej (*White Swan*), Austrii (*Eco-Mark*), Holandii (*Eco-Mark*). Na początku lat 90. XX w. rozbudowane systemy ekooznaczeń funkcjonowały także w Indiach, Japonii, Nowej Zelandii, Singapurze, Korei Południowej oraz Stanach Zjednoczonych. Obecnie na całym świecie obowiązują różne krajowe programy certyfikacji środowiskowej. Jeden aspekt zawsze jest niezmienny: stosowanie ekoznaków jest dobrowolne, a ich przyznanie przez uprawnioną do tego jednostkę wymaga spełnienia przez produkt ściśle określonych kryteriów (w przypadku oznaczeń I i III typu).

Do organizacji promującej wprowadzanie etykiet ekologicznych, jaką jest *Global Ecolabeling Network*, należy 26 narodowych i międzynarodowych instytucji, które administrują określonymi programami ekoznakowania. Obowiązują one w 35 państwach na świecie, np. w Brazylii, Chorwacji, Chinach, Hongkongu, Indonezji, Stanach Zjednoczonych, Korei Południowej czy na Ukrainie¹⁰. Na stronie internetowej www.ecolabelindex.com można znaleźć zdecydowaną większość rejestrowanych na świecie ekoznaków, co jest istotne w razie wątpliwości czy nieznamomości występujących na opakowaniach symboli bądź etykiet.

Do najbardziej znanych ekooznaczeń możemy zaliczyć:

1. **Produkcja ekologiczna** (Unia Europejska) – jednolite dla całej UE logo zostało wprowadzone w marcu 2000 r. Celem było podniesienie wiarygodności żywności produkowanej metodami nieszkodliwymi

¹⁰ Pełna lista krajów jest dostępna m.in. na stronie www.globalecolabelling.net (dostęp: 30.10.2015).

dla środowiska oraz identyfikacja na rynku. Aby wyrób mógł być oznaczony takim symbolem, musi spełniać szereg kryteriów (np. przynajmniej 95% składników produktu zostało wyprodukowanych metodami ekologicznymi, dobra są sprzedawane bezpośrednio przez producenta lub w zamkniętych, zabezpieczonych i oznakowanych opakowaniach).

2. **Ecolabel**, „Margerytka” lub „Stokrotka” (Unia Europejska) – stylizowany kwiatek z dwunastoma gwiazdkami, który jest alternatywą dla narodowych ekologicznych znaków towarowych gwarantującą określoną jakość. Logo jest przyznawane na podstawie skróconej analizy cyklu życia produktu. Badania atestacyjne skupiają się na stopniu obciążenia środowiska na etapach: pozyskiwania surowców pierwotnych, produkcji, pakowania, transportu, użytkowania produktu i utylizacji. Otrzymanie tego znaku jest równoznaczne ze spełnianiem najostrzejszych norm środowiskowych. Przyznaje się go w 24 kategoriach, do których należą m.in. AGD, detergenty, tekstylia oraz papier (www.ec.europa.eu/environment/ecolabel 2015).
3. **Europejski znak ekologiczny Rolnictwa Ekologicznego** (Unia Europejska) – znak przyznawany przez Komisję Europejską od 2010 r. dla produktów ekologicznych wyprodukowanych w UE, spełniających obowiązujące normy wspólnotowe. Nie obejmuje produktów importowanych spoza UE.
4. **Błękitny Anioł** (*Der Blauer Engel*) (Niemcy) – produkty z tym znakiem mają lepszą charakterystykę środowiskową od innych artykułów z tej grupy towarów. W ocenie bierze się pod uwagę m.in. zanieczyszczenie powietrza, wody, gleby, hałas, możliwości powstawania substancji szczególnie szkodliwych, bezpieczeństwo użytkowania oraz wygodę i estetykę wykonania. Obecnie ten znak przyznawany jest w 75 grupach produktów (tj. opony, lodówki, materiały budowlane, chemia gospodarcza, wyroby papierowe, dezodoranty). Nie obejmuje produktów żywnościowych i farmaceutyków. Warto wspomnieć, że niemieckie oznaczenie umieszczają na swoich produktach także firmy zagraniczne, stanowiąc 13% ogółu przedsiębiorstw posiadających ten certyfikat (www.blauer-engel.de 2015).
5. **Łabędź** (*Svanen*) (kraje skandynawskie) – wyroby oznaczone tym znakiem charakteryzują się mniejszym negatywnym oddziaływaniem na ludzi i środowisko przyrodnicze. Muszą spełnić określone kryteria,

które dotyczą wybranych cech produktu i procesu produkcji i są weryfikowane przez akredytowany instytut badawczy. W miarę postępu technicznego i naukowego wymagania ekologiczne są stopniowo podnoszone, a przestrzeganie wymogów certyfikacyjnych jest systematycznie kontrolowane. System *Svanen* jest oceniany jako jeden z najbardziej kompleksowych i obiektywnych sposobów ekoetykietowania na świecie (www.svanen.nu 2015).

6. **Sokół** (*Falkon*) (Szwecja) – znak *Good Environmental Choice* (*Falkon*) istnieje od 1992 r., reprezentuje kryteria pozarządowej organizacji ekologicznej – Szwedzkiego Towarzystwa Ochrony Przyrody. Przy atestacji brane są pod uwagę wyłącznie ekologiczne cechy towaru. Obecnie funkcjonuje na rynku około kilkuset produktów oznaczonych tym znakiem, głównie detergenty i papier.
7. **Krav** (Szwecja) – znak przyznawany przez Związek Plantatorów Upraw Ekologicznych od 1985 r. Oznaczone nim artykuły żywnościowe zostały wytworzone bez stosowania nawozów sztucznych oraz chemicznych środków ochrony roślin. Produkt, który go otrzymał, ma najwyższą jakość. Znak występuje również w wersji *Krav-import*, wówczas konsument ma gwarancję, że importowana żywność pochodzi z gospodarstw ekologicznych.
8. **Milieukeur** (Holandia) – znak jest przyznawany przez niezależną organizację SMK, której członkami są konsumenci, producenci, sprzedawcy, organizacje rządowe i środowiskowe. Wymagające kryteria (niektóre podlegają corocznej rewizji), jakie muszą spełniać produkty, często są większe od wymagań zapisanych w aktach prawnych (www.smk.nl 2015).

Polskie doświadczenia ze stosowaniem prośrodowiskowych etykiet są na razie niewielkie, a większość ekologicznych znaków towarowych, które możemy spotkać w polskich sklepach, to oznaczenia z Niemiec i Skandynawii, czyli z krajów będących prekursorami ekologicznych rozwiązań rynkowych. Podstawą systemu oznaczeń ekologicznych w Polsce stało się podpisanie przez ministra środowiska oraz dyrektora Polskiego Centrum Badań i Certyfikacji (PCBC) w dniu 13 lipca 1998 r. zasad certyfikacji na zastrzeżony przez PCBC „Eko-znak”. W Polsce na mocy ustawy o badaniach i certyfikacji (Dz.U. z 28 czerwca 1993 r.) oraz rozporządzenia Ministra Gospodarki w sprawie trybu certyfikacji wyrobów (Dz.U. z 16 marca 2000 r.) szczegółowe zasady i tryb przyznawania

„Eko-znaku” oraz jego wzór (został zarejestrowany w Urzędzie Patentowym w 2003 r.) określono w uzgodnieniu z ministrem środowiska (Decyzja z 23 października 2003 r.).

Od 2005 roku system przyznawania „Eko-znaku” w Polsce jest oparty na tych samych kryteriach dla wyrobów i usług, które są zawarte w decyzjach Komisji Europejskiej ustanawiających kryteria ekologiczne w ramach programu przyznawania europejskiego oznakowania ekologicznego (*Ecolabel*)¹¹. Zgodnie z decyzją Komitetu ds. „Eko-znaku” i *Ecolabel* przedsiębiorcy mogą otrzymać obydwa znaki jednocześnie, na korzystnych warunkach finansowych.

„Eko-znakiem” można wyróżnić wyroby krajowe i zagraniczne niepowodujące negatywnych skutków dla środowiska oraz spełniające określone kryteria w zakresie ochrony zdrowia, środowiska i ekonomicznego wykorzystania zasobów naturalnych. „Eko-znak” jest oficjalnym polskim znakiem towarowym przyznawanym wyrobom, które spełniają normy środowiskowe zawarte w odpowiednich kryteriach (*Program przyznawania wspólnego znaku towarowo-gwarancyjnego – znak ekologiczny EKO* 2009, s. 9). Przy PCBC działa Komitet ds. „Eko-znaku”, którego zadaniem jest ich opracowywanie i parametryzowanie pod kątem wymagań stawianych certyfikowanemu wyrobowi.

„Eko-znak” jest wybierany najczęściej przez producentów nawozów, wyrobów włókienniczych, papierniczych i chemicznych. Do końca 2014 r. PCBC S.A. opracowało kryteria przyznawania „Eko-znaku” ponad trzydziestu grupom wyrobów, m.in. detergentom, farbom i lakierom do stosowania wewnątrz pomieszczeń, komputerom przenośnym, odbiornikom telewizyjnym, zabawkom czy usługom hotelarskim¹². W 2009 roku rozpoczęto certyfikację nowych grup wyrobów na podstawie kryteriów opartych m.in. na wymogach krajów nordyckich przyznających znak ekologiczny *Nordic Swan*. Kryteria obejmują następujące grupy wyrobów: kosmetyki, zabawki, artykuły piśmiennicze, papier opakowaniowy, wydrukowane wyroby papiernicze.

Innym znanym i rozpoznawalnym w Polsce ekooznaczeniem jest **EKOLAND**. Jest on przyznawany produktom spożywczym i oznacza, że produkcja odbywała się w sposób przyjazny dla środowiska, bez użycia nawozów mineralnych, z zachowaniem naturalnego obiegu substancji w przyrodzie. Prawo do tego znaku mają wyroby pochodzące

¹¹ Szerzej na ten temat Kuna-Marszałek (2010).

¹² Szczegółową listę można znaleźć na www.pcbc.gov.pl (dostęp: 30.08.2015).

od producentów, przetwórców i handlowców spełniających wymagania ustawy z dnia 25 czerwca 2009 r. o rolnictwie ekologicznym (Dz.U. z 2009 r. Nr 116, poz. 975) oraz rozporządzenia Rady (WE) nr 834/2007 z dnia 28 czerwca 2007 r. w sprawie produkcji ekologicznej i znakowania produktów ekologicznych, posiadających certyfikat nadany przez uprawnioną jednostkę oraz będących członkami „Ekolandu”. Gospodarstwa, które chcą oznaczać tym symbolem swoje produkty, muszą uzyskać atest Polskiego Stowarzyszenia Producentów Żywności Metodami Ekologicznymi. Rolnik zgłaszający chęć przedstawienia swojej produkcji na ekologiczną musi liczyć się z tym, że okres ten trwa co najmniej 2 lata (do momentu, w którym może zostać przyznany certyfikat). W tym czasie gospodarstwo jest pod kontrolą akredytowanej jednostki certyfikującej, która minimum raz w roku przeprowadza kontrolę i na podstawie jej wyników stwierdza zgodność działań prowadzonych w gospodarstwie z zasadami zawartymi w ustawie o rolnictwie ekologicznym. Kryteria rolnictwa ekologicznego i stowarzyszenia „Ekoland” są ściśle określone i opracowane na bazie wytycznych Międzynarodowej Federacji Rolnictwa Ekologicznego (IFOAM) (por. *Kryteria rolnictwa ekologicznego Stowarzyszenia Ekoland* 2013).

W ostatnich latach można zaobserwować większe zainteresowanie zagadnieniami proekologicznymi zarówno wśród społeczeństwa, jak i podmiotów gospodarczych, czego przejawem jest wzrastająca liczba firm prowadzących aktywną politykę środowiskową, wdrażających strategie zarządzania środowiskowego czy oznaczających swoje produkty i usługi ekoetykietami. Przedsiębiorcy kładą coraz większy nacisk na ekologię, wierząc, że podkreślą tym samym wizerunek swojej organizacji jako nowoczesnej firmy i otrzymają wymierne korzyści finansowe. Wśród najważniejszych wymienia się oszczędności związane z redukcją zużycia energii, surowców i materiałów stosowanych w procesie produkcji czy zmniejszenie opłat za gospodarcze korzystanie ze środowiska.

SZŚ czy ekooznaczenia stały się swoistymi znakami towarowymi, które nabierają szczególnego wymiaru. Wyróżnianie wyrobów za ich pomocą to także instrument marketingu, powalający na zdobywanie przewagi na konkurencyjnym rynku. Takie działania przestały być traktowane jako koszt dla przedsiębiorstwa, a stały się ważnym czynnikiem jego promocji. Mimo iż obecnie SZŚ czy ekoznaki stosowane są na zasadzie dobrowolności, to

w przyszłości mogą być warunkiem istnienia wielu przedsiębiorstw. Istotne wydaje się zatem większe zaangażowanie instytucji państwowych, samorządowych, a także świata naukowego w promowanie koncepcji zarządzania środowiskiem. Jednak aby stały się one powszechnym trendem, potrzebne jest ciągłe podnoszenie świadomości zarządów przedsiębiorstw w tym zakresie oraz edukacja całego społeczeństwa.

Pytania kontrolne

1. Co to są aspekty środowiskowe? Opracuj schemat oddziaływania wybranej firmy na otoczenie naturalne.
2. Skonstruuj kilka wskaźników efektywności środowiskowej dla wybranej firmy.
3. Jakie elementy powinna zawierać deklaracja środowiskowa? Znajdź przykład deklaracji środowiskowej dowolnej firmy. Oceń ją z punktu widzenia wymogów rozporządzenia EMAS.
4. Zidentyfikuj korzyści i koszty wdrożenia SZŚ.
5. Opisz funkcje ekooznaczeń.
6. Opisz najważniejsze korzyści dla przedsiębiorcy wynikające ze stosowania ekooznaczeń na produktach.
7. Wymień i opisz 5 wybranych ekooznaczeń.

Literatura

- Adamczyk W. (2004), *Ekologia wyrobów*, PWN, Warszawa.
- Bansal P., Roth K. (2000), *Why Companies Go Green: A Model of Ecological Responsiveness*, „The Academy of Management Journal”, Vol. 43(4), s. 717–736.
- Chodyński A., Jabłoński A.S., Jabłoński M.M. (2007), *ECSR (Environmental Corporate Social Responsibility) jako współczesna koncepcja biznesu*, [w:] A. Chodyński (red.), *Společne i ekologiczne aspekty zarządzania*, Krakowska Szkoła Wyższa im. Andrzeja Frycza Modrzewskiego, Kraków, s. 30–32.
- Ejdys J. (2007), *Koszty i korzyści systemu zarządzania środowiskowego*, [w:] B. Poskrobko (red.), *Zarządzanie środowiskiem*, PWE, Warszawa.
- Etykiety i deklaracje środowiskowe – Deklaracje środowiskowe III typu – Zasady i procedury* (2009), PN-EN ISO 14025:2009.
- Etykiety i deklaracje środowiskowe – Etykietowanie środowiskowe I typu – Zasady i procedury* (2002), PN-EN ISO 14024:2002.

- Etykiety i deklaracje środowiskowe – zasady ogólne* (2003), PN-EN ISO 14020:2003.
- Etykiety i deklaracje środowiskowe. Własne stwierdzenia środowiskowe (Etykietowanie środowiskowe II typu)* (2002), PN-EN ISO 14021:2002.
- Introduction to ecolabelling* (2004), Global Ecolabelling Network Information Paper, July.
- Kowal E., Kucińska-Landwójtowicz A., Misiół A. (2013), *Zarządzanie środowiskowe*, PWE, Warszawa.
- Kryteria rolnictwa ekologicznego Stowarzyszenia Ekoland obowiązujące od 27.03.2013* (2013), www.ekolandpolska.pl. (dostęp: 10.10.2015).
- Kuna-Marszałek A. (2010), *System znakowania ekologicznego na przykładzie „Eko-znaku”*, [w:] J. Rymarczyk, M. Domiter, W. Michalczyk (red.), *Problemy regionalizmu*, Wydawnictwo UE we Wrocławiu, Wrocław, s. 163–171.
- Kuna-Marszałek A., Marszałek J. (2011), *Znaczenie sformalizowanych systemów zarządzania środowiskowego w przedsiębiorstwie*, [w:] Ł. Sułkowski (red.), *Firmy rodzinne – determinanty funkcjonowania i rozwoju. Współczesne aspekty zarządzania*, „Przedsiębiorczość i Zarządzanie”, t. XII, z. 6, Wydawnictwo SWSPiZ, Łódź, s. 263–278.
- Kuna-Marszałek A. (2011), *Rola sformalizowanych systemów zarządzania środowiskowego we współczesnej gospodarce światowej*, [w:] J. Rymarczyk, M. Domiter, W. Michalczyk (red.), *Problemy regionalizmu i globalizacji*, „Prace Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu”, Wrocław, s. 302–311.
- Leśniak J. (2009), *Koncepcja zrównoważonej konsumpcji*, [w:] *Ekologiczne problemy zrównoważonego rozwoju*, Wydawnictwo WSE w Białymstoku, Białystok, s. 102–109.
- Lisowska-Mieszkowska E. (2007), *Systemy zarządzania środowiskowego – rozwój i funkcjonowanie w Polsce*, „Ochrona Środowiska i Zasobów Naturalnych”, nr 30, s. 5–24.
- Małara Z. (2006), *Przedsiębiorstwo w globalnej gospodarce. Wyzwania współczesności*, PWN, Warszawa.
- Marcinkowski A. i in. (2010), *Ekozarządzanie w przedsiębiorstwie*, Centrum Informacji o Środowisku, Warszawa.
- Matuszak-Flejszman A. (2009), *Benefits of Environmental Management System in Polish Companies Compliant with ISO 14001*, „Polish Journal of Environmental Studies”, Vol. 18(3), s. 411–419.
- PN-EN ISO14001:2005 (2005), *System zarządzania środowiskowego. Wymagania i wytyczne stosowania*.
- Poskrobko T., Poskrobko B. (2012), *Zarządzanie środowiskiem w Polsce*, PWE, Warszawa.
- Program przyznawania wspólnego znaku towarowo-gwarancyjnego – znak ekologiczny EKO* (2009), PCBC S.A., wyd. 2.
- Rozporządzenie Ministra Gospodarki w sprawie trybu certyfikacji wyrobów*, Dz.U. z 16 marca 2000 r. Nr 17, poz. 219.

- Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (WE) nr 1221/2009 z dnia 25 listopada 2009 r. w sprawie dobrowolnego udziału organizacji w systemie ekzarządzania i audytu we Wspólnocie (EMAS), Dz.Urz. UE 342, 22.12.2009.
- Sałek-Imińska A. (2003), *System zarządzania środowiskowego w świetle wymogów współczesnej gospodarki*, [w:] *Ochrona środowiska a procesy integracji i globalizacji*, SGH, Warszawa.
- Seroka-Stolka O. (2012), *Ekologiczna i społeczna odpowiedzialność biznesu w opinii przedsiębiorstw regionu częstochowskiego*, „Journal of Ecology Health”, Vol. 16(3), s. 119–125.
- Shawn M. (2009), *Life cycle assessment: green grows up*, „PM Engineer”, September, Vol. 15, s. 10–16.
- Tran B. (2009), *Green management: the reality of being green in business*, „Journal of Economics, Finance & Administrative Science”, Vol. 14(27), s. 21–45.
- Ustawa z 16 kwietnia 1993 r. o zwalczaniu nieuczciwej konkurencji, Dz.U. z 2003 r. Nr 153, poz. 1503 z późn. zm.
- Ustawa z 23 sierpnia 2007 r. o przeciwdziałaniu nieuczciwym praktykom rynkowym, Dz.U. z 2007 r. Nr 171, poz. 1206 z późn. zm.
- Ustawa z 30 sierpnia 2002 r. o systemie oceny zgodności, Dz.U. z 2002 r. Nr 166, poz. 1360 z późn. zm. Ustawa z dnia 25 czerwca 2009 r. o rolnictwie ekologicznym, Dz.U. z 2009 r. Nr 116, poz. 975).
- Ustawa z dnia 3 kwietnia 1993 r. o badaniach i certyfikacji, Dz.U. z 28 czerwca 1993 r. Nr 55, poz. 250 z późn. zm. www.blauer-engel.de (dostęp: 31.10.2015).
- Zaremba S. (red.) (2004), *Marketing ekologiczny*, Wydawnictwo Akademii Ekonomicznej we Wrocławiu, Wrocław.
- www.database.eco-innovation.eu (dostęp: 31.10.2015).
- www.ec.europa.eu (dostęp: 31.10.2015).
- www.ecolabelindex.com (dostęp: 31.10.2015).
- www.globalecolabelling.net (dostęp: 31.10.2015).
- www.iso.org (dostęp: 31.10.2015).
- www.mos.gov.pl (dostęp: 31.10.2015).
- www.pcbc.gov.pl (dostęp: 31.10.2015).
- www.smk.nl (dostęp: 31.10.2015).
- www.svanen.nu (dostęp: 31.10.2015).